

Evangelická teologie na pražské univerzitě¹

Martin Vaňáč

Protestant theology at Prague University. This article presents a discussion about the Faculty of Theology at the Czech University in Prague from the end of the First World War to the beginning of the Second World War (1917–1939). At the time the Protestant Theological Faculty was established, a request was made in Parliament to remove the Catholic Theological Faculty from the University. In the end, this was not the case, but the Protestant Theological Faculty (Hus Czechoslovak Protestant Theological Faculty) had to be established as an independent Faculty outside the University. The efforts of Hus Faculty to be incorporated into the University were unsuccessful in this period due to the negative attitude of the non-theological faculties (mainly the Faculty of Law, the Faculty of Arts and the Faculty of Science).

Keywords: history; theology; faculty of Protestant theology; theology at university; Charles University in Prague; theology and science

V příspěvku bude zaměřena pozornost na některé okolnosti, které ovlivňovaly vzájemný vztah evangelické teologické fakulty a pražské české univerzity v období do druhé světové války. V textu je pro zjednodušení řeč o „české pražské univerzitě“, aby nebylo třeba rozepisovat její proměnlivý název a zároveň aby byla odlišena od německé univerzity v Praze. Název univerzity se totiž několikrát změnil. V roce 1654 bylo tzv. unijním dekretem císaře Ferdinanda III. spojeno Karolinum a Klementinum do společné univerzity se čtyřmi fakultami, která se nazývala Univerzita Karlo-Ferdinandova (*Universitas Carolo-Ferdinanda*). Zákonem č. 24 ř. z. z 28. února 1882 došlo k jejímu rozdělení, i když zákon se termínu „rozdělení“ vyhnul a pouze konstatoval: „Od počátku zimního půlletí 1882/1883 budou v Praze dvě university, totiž ,c. k. německá universita Karlo-Ferdinandská‘ a ,c. k. česká universita Karlo-Ferdinandská.“² Od studijního roku 1882/1883 existovala na české univerzitě filozofická fakulta a právnická fakulta, od roku 1883/1884 lékařská fakulta. Pro odpor

¹ Tento text byl podpořen programem Univerzitního výzkumného centra UK UNCE/HUM/012, č. 204052.

² *Zákonník říšský*, 1882, částka VIII., 33. Viz Václav Vaněček, „V Praze budou ... dvě university..“, *Acta Universitatis Carolinae, Historia Universitatis Carolinae Pragensis* 22/1 (1982), 7–14.

pražského arcibiskupa Bedřicha Schwarzenberga (1809–1885) zůstala teologická fakulta součástí německé univerzity a k její aktivaci na české univerzitě došlo až od studijního roku 1891/1892 (tj. o devět let později).³ Zákon č. 135 Sb. z 19. února 1920 o poměru pražských univerzit v § 1 stanovil, že „Česká universita jest pokračovatelkou starobylého vysokého učení Karlova“. Zrušil ustanovení zákona č. 24 z roku 1882 o názvech obou univerzit a stanovil: „České universitě vrací se jméno ‚Universita Karlova‘“.⁴

1. Memorandum českých evangelíků a protesty proti rektorovi-teologovi (červen 1917)

Zápas o příslušnost teologické fakulty k české pražské univerzitě se rozpoutal a svým způsobem byl rozhodnut dříve, než vznikla evangelická teologická fakulta. Je určitým paradoxem, že v době, kdy byl představiteli českých evangelíků oficiálně předložen požadavek na zřízení evangelické teologické fakulty při české univerzitě v Praze, zaznívaly hlasy proti příslušnosti teologické fakulty k této univerzitě. Obě myšlenky nebyly nové a objevily se už v minulosti. Návrhy na zřízení evangelické teologické fakulty zaznívaly opakovaně, např. v roce 1904, kdy myšlenku podpořil poslanec Českého zemského sněmu a Říšské rady Heřman Janda (1860–1904), který předčasně zemřel.⁵ Stejně tak opakovaně zaznívaly hlasy proti teologické fakultě na univerzitě. Jeden z takových návrhů zazněl na schůzi posluchačů české pražské univerzity 22. října 1905, kdy student práv Hofman tvrdil, že studenti teologie nebyli na schůzi pozváni „dle zásady, že theologická fakulta nemá býti součástí univerzity“. Na schůzi byl přítomen rektor univerzity, kterým byl v té době profesor teologické fakulty Antonín Vřešťál (1849–1928).⁶ Ve stejném roce odmítal vědeckou

³ K jednáním o vzniku a počátku české teologické fakulty v Praze viz Miroslav Kunštát, Teologická fakulta německé univerzity (1882/1891–1945), in: Vojtěch Novotný – Martin Vaňáč – Miroslav Kunštát, *Biografický slovník katolických teologických fakult v Praze 1891–1990*, Praha: Karolinum, 2013, 217–222 a Martin Vaňáč, Teologická fakulta české univerzity v Praze (1891–1950), in: tamtéž, 14–18.

⁴ *Sbírka zákonů a nařízení státu československého*, 1920, částka XXX, 319. Jednalo se o tzv. Lex Mareš, podle předkladatele zákona, politika a zároveň profesora fyziologie na české lékařské fakultě Františka Mareše (1857–1942).

⁵ Tyto návrhy shrnul ve své inaugurační přednášce první děkan Husovy československé evangelické fakulty Gustav Adolf Skalský (1857–1926) viz Gustav Adolf Skalský, *Inaugurace prvního děkana Husovy československé evangel. Fakulty bohoslovecké v Praze prof. dr. G. Ad. Skalského, vykonaná dne 25. listopadu 1920*, Praha 1921.

⁶ Viz Schůze posluchačů c. k. české university Karlo-Ferdinandovy, *Národní listy* 45/292 (23. 10. 1905), 1.

kvalifikaci teologie a vylučoval teologickou fakultu od ostatních tří „vědeckých“ fakult Alois Rašín (1867–1923) ve svém týdeníku Slovo.⁷

Na schůzi „předních mluvčích evangelických“, která se konala 16. května 1917 na faře u sv. Klimenta v Praze, byl zvolen výbor k sepsání memoranda pro představitele českého politického života a poslance říšské rady.⁸ V polovině června 1917 bylo memorandum hotové a v 5. bodě obsahovalo požadavek: „Při české univerzitě pražské bude zřízena evangelická fakulta bohoslovecká.“⁹ Koncem června bylo memorandum posláno „klubům poslaneckým a předním korporacím politickým“. Český klub v říšské radě vzal memorandum na vědomí a předal ho k dalšímu projednání Zdeňku Václavu Tobolkovi (1874–1951) na své schůzi dne 10. července 1917.¹⁰

V podstatě ve stejné době, tj. koncem června 1917, vypukly na české univerzitě velké protesty studentů proti volbě rektora z teologické fakulty, při kterých zaznívaly také hlasy proti existenci teologické fakulty v rámci univerzity.¹¹ Původně dohodnutý čtyřletý cyklus každoročního střídání rektorů ze všech čtyř fakult narážel na odpor některých vyučujících a především studentů už v minulosti.¹² Proto se od něho upustilo při volbách

7 Viz Teologie a věda, *Čech* 30/343 (13. 12. 1905), 4.

8 Antonín Boháč, *Snahy a tužby českých evangeliků*, in: Antonín Boháč – Josef Hromádka – Josef Souček, *Snahy a tužby českých evangeliků*, Praha: Ústřední výbor pro českou evangelickou církev, [1917], 13–14.

9 Viz Memorandum českých evangeliků, in: Antonín Boháč – Josef Hromádka – Josef Souček, *Snahy a tužby českých evangeliků*, Praha: Ústřední výbor pro českou evangelickou církev, [1917], 30–32.

10 Viz Český klub, *Národní listy* 57/188 (11. 7. 1917), 2.

11 Podle § 10 zákona č. 63 ř. z. z 27. dubna 1873 o organizaci úřadů univerzitních byl rektor volen každý rok čtyřmi zástupci řádných profesorů z každé fakulty. Otto Placht – František Havelka (eds.), *Příručka školské a osvětové správy. Pro potřebu služby školských a osvětových úřadů a orgánů*, Praha: Státní nakladatelství v Praze, 1934, 1223.

12 Kritika volby rektora z řad profesorů teologické fakulty zazněla např. na schůzi Svazu československého studentstva a Spolku českých právníků Všehrd, která se konala dne 11. března 1909 v Karolinu. Téma působilo natolik bouřlivě, že nakonec vedlo k rozpuštění schůze rektorem. Student práv Josef Tvrzický, tehdejší předseda Svazu československého studentstva, kritizoval skutečnost, že v příštím akademickém roce má být podle dohody rektorem theolog. Původní výtka, která srovnávala velikost fakult a počty jejich profesorů, se v diskusi brzy stočila ke kritice theologů, označovaných za zpátečníky: „Příštím rokem má býti dle obvyklého turnu rektorem theolog a proti tomu české svobodomyšlné studentstvo se musí ozvat, a to ne snad, že by šlo o boj protiklerikální, nýbrž už z pouhého hlediska spravedlnosti. Je nespravedливо, jestliže theologická fakulta se svými 8 řádnými profesory každý čtvrtý rok má rektora, kdežto ostatní tři fakulty, ač mají profesorů mnohem více, úřad rektorský mají dosáhnouti v stejných obdobích.“ Zároveň Tvrzický dodal další argument: „Česká univerzita příštím rokem rektora theologa míti nesmí! V roce 500. výročí rektorátu Husova není možno, aby universita byla reprezentována fakultou theologickou!“ Rektor univerzity, právník Ladislav Heyrovský (1852–1924),

rektora v letech 1909 a 1913, kdy nebyl zvolen rektor z teologické fakulty, přestože byl kandidát této fakulty na řadě.¹³ Na protest proti opomíjení teologické fakulty při volbě rektora se její zástupci odmítli zúčastnit této volby v roce 1916.¹⁴ Tento protest vedl k projednávání nového osmiletého cyklu střídání zástupců jednotlivých fakult ve funkci rektora české univerzity, podle kterého by během osmi let byl zvolen rektor z členů teologické fakulty jednou, z právnické a lékařské fakulty dvakrát a z filozofické fakulty třikrát.¹⁵ Při následující volbě byl dne 23. června 1917 po dvanácti letech zvolen rektorem opět teolog. Jednalo se o profesora pastorální teologie Gabriela Pecháčka (1855–1931), člena řádu křížovníků s červenou hvězdou.¹⁶ To vzbudilo vlnu protestů, které vyvrcholily ve čtvrtek

otec Jaroslava Heyrovského, na tato slova reagoval, že kdyby věděl, že se na schůzi bude probírat volba rektora-teologa, tak by jí nepovolil, protože jednání o této záležitosti studentstvu nepřísluší. Tvrzický rektorovi za bouřlivé podpory přítomných studentů podle zprávy v tisku odpověděl: „Na rektorském stolci české university není místo pro theologa, neboť on by nerepresentoval českou universitu, kde studentstvo i profesorstvo je většinou svobodomyšlné a pokrokové. S ním nebyly by možny styky, neboť vědecky i kulturně stojí theolog jinde než my. Pro zpátečníky není na české universitě...“ A v této chvíli rektor Heyrovský řečníka přerušil a schůzi rozpustil. Studenti poté ještě nějakou dobu probírali téma před Karolinem. Viz Bouřlivá univerzitní schůze, *Národní listy* 49/71 (12. 3. 1909), 2–3.

- 13 Podle zprávy v Národních listech se teologická fakulta v roce 1909 „dobrovolně“ vzdala nároku na rektora s přáním, aby její zástupce byl zvolen příští rok, což se však nestalo. Viz Dnešní volba rektora české university Karlo-Ferdinandovy v Praze, *Národní listy*, 49, č. 173, 25. 6. 1909, večerní vydání, 2. Rektorem byl nakonec zvolen klasický filolog Josef Král (1853–1917) z filozofické fakulty. Rozdíl v postoji k volbě rektora-teologa mezi českou a německou univerzitou v Praze ilustrovala zpráva z téhož dne, která informovala o blahopřáních pro nově zvoleného rektora německé univerzity Josefa Zause (1863–1944), profesora fundamentální teologie a křesťanské filozofie teologické fakulty. Viz Nového rektora německé university, *Národní listy* 49/173 (25. 6. 1909), 3.
- 14 Volba se konala 23. června 1916. Prohlášení volitelů z teologické fakulty viz K volbě rektora c. k. české university v Praze, *Čech* 41/172 (24. 6. 1916), 5. Rektorem byl zvolen profesor lékařské fakulty Vítězslav Janovský (1847–1925).
- 15 V tisku se návrh na osmiletý cyklus objevil např. ve zprávě z července 1916, kterou *Národní listy* přetiskly 3. 8. 1916, viz Rektor čes. university a bohoslov. fakulta, *Věstník katolického duchovenstva* 16/21 (1915–1916; 25. 7. 1916), 330. Jde o výsledek nezávazné porady z 12. července 1916, o které informuje záznam z jednání profesorského sboru teologické fakulty dne 14. prosince 1916, které se věnovalo opomíjení teologické fakulty při volbě rektora a rekapitulovalo dřívější jednání. Předchozí rozhodnutí nezúčastnit se volby rektora v roce 1916 vedlo k zahájení rozhovoru s představiteli ostatních fakult. Dne 12. července 1916 došlo k nezávazné poradě, které se zúčastnili dva profesori z každé fakulty, ve které bylo rozhodnuto přistoupit k osmiletému turnusu. Tento návrh předložila teologická fakulta ostatním fakultám k dalšímu projednání. Archiv Univerzity Karlovy (dále jen Archiv UK), fond KTF, k. 1, Protokoly konferencí profesorského sboru, Protokol sepsaný dne 14. prosince 1916 v konferenci profesorského sboru.
- 16 Členství v řádu novému rektorovi v očích studentů přitížilo: „Zvolený rektor je totiž kněz řádový, a jako takový prý dvojnásobně vázaný a nesvobodný.“ Viz Po životě nábožen-

28. června 1917 stávkou studentů české univerzity a schůzemi akademických spolků.¹⁷

Při této příležitosti opět silně zaznívaly hlasy, z nichž bylo zřejmé, že část studentů kritizovala nejenom volbu rektora z teologické fakulty, ale samotnou příslušnost teologické fakulty k univerzitě. Ústředí Svazu československého studentstva na své schůzi dne 28. června 1917 zformulovalo rezoluci, v níž bylo mimo jiné uvedeno:

„Poněvadž dnešní fakulta theologická nevyhovuje zásadě svobodného bádání, které jest nezadatelným heslem universit novodobých, pohlížíme na její svazek s fakultami světskými jako na přežitek historie a neuznáváme ji už dnes za součást našeho staroslavného učení vysokého. Tím spíše nemůžeme uznati člena fakulty bohoslovecké za zástupce a mluvčího celé naší university, která musí být svobodná a vědecká.“¹⁸

Vyhrocenou dobovou situaci ilustrovala reakce některých katolických tiskovin. Katolický konzervativní deník Čech dne 28. června 1917 napsal: „Jsme pro svobodu vysokého učení, ale byla by to pěkná svoboda vysokého učení českého, mají-li jeho profesori státi pod komandem a diktaturou několika set nedozrálých kandidátů vědy, o nichž není dnes jisto, zda vůbec dostudují a vědecké kvalifikace dosáhnou.“¹⁹ O den později Čech napsal: „Svaz československého studentstva zahrál si na moderní inkviziční tribunál a projev jeho je terroristickým útokem na přesvědčení druhého a svobodu univerzitní.“²⁰

Situaci kolem rektora-teologa o týden později ještě více vyhrotilo a zpolitizovalo zveřejnění informace profesora Otakara Srdínka (1875–1930)

ském a církevním. Proti teologickému rektorátu na pražské universitě, *Naše doba* 24/10 (1916–1917), 793. Stručný portrét Gabriela Pecháčka viz Vaňáč, *Teologická fakulta české univerzity*, 93.

17 K protestům studentů viz Protest studentstva proti rektoru theologovi, *Národní listy* 57/176 (29. 6. 1917), 4. Viz též další zprávy v *Národních listech* z předchozích dní a také J. J. Hoříčka, *Proti rektoru-theologovi: Boj čes. studentstva za svobodu vysokého učení r. 1917*. Praha: Svaz čsl. student., 1917. Stávka dne 28. června 1917 neochromila chod české univerzity. V tento den se mimo jiné uskutečnily čtyři doktorské promoce, přičemž během jedné z nich obdržel hodnost doktora filozofie Slavomil Daněk, pozdější vyučující na evangelické teologické fakultě. Archiv UK, fond Matriky UK, Matrika doktorů české Karlo-Ferdinandovy univerzity / Univerzity Karlovy IV. (1917–1921), 1528.

18 Stalo se tak na schůzi, která se konala v 10 hodin dopoledne a podle zprávy *Národních listů* byla navštívena „téměř 200“ vysokoškolskými posluchači a posluchačkami a profesorem matematiky na C. a k. české vysoké škole technické Františkem Nušlem (1867–1951). Protest studentstva proti rektoru theologovi, *Národní listy* 57/176 (29. 6. 1917), 4.

19 Theolog rektorem a studentský projev, *Čech* 42/174 (28. 6. 1917), 6.

20 K volbě rektora na české universitě, *Čech* 42/175 (29. 6. 1917), 6. K věcnějším reakcím patřily články „Nevědecká fakulta“, *Čech* 42/177 (1. 7. 1917), 9 a „Nevědecká fakulta“, *Čech* 42/184 (8. 7. 1917), 9.

z lékařské fakulty, že volba rektora byla nejenom velmi těsná, 8 hlasy z 15 přítomných, ale hlavně nebyla svobodná.²¹ Podle Srdínka byla tato volba důsledkem nátlaku ministerstva, které v loňském roce (1916) potvrdilo volbu rektora, profesora lékařské fakulty Vítězslava Janovského, až po delších průtazích a příslibu, že následujícího roku bude zvolen rektorem teolog. „Pokyn nebo nátlak ministerstva kultu a vyučování“ zmiňuje v souvislosti s volbou rektora-theologa v roce 1917 také komentář v Naší době.²² Hlavní námitku nesvobody a nevědeckosti teologie tento komentář upřesňuje s tím, že se nejedná o výtku všeobecně platnou ve vztahu k teologii, ale je „rakouskou a zvláště českou specialitou.“²³ Oproti tomu podle komentáře výtku nevědeckosti a nesvobody teologických fakult nezaznává třeba v Německu, rozhodně ne na protestantských ale zřejmě ani na katolických teologických fakultách. Pokud je tedy tato výtku vůči teologické fakultě v Praze správná, nebude problém v teologii jako takové, ale v osobách, které českou teologickou vědu představují.²⁴

Na studentské protesty proti rektorovi-teologovi reagoval také časopis českých bohoslovců *Museum*, který neopomněl zdůraznit, že předkladatelem výše uvedené rezoluce a jednatelem Svazu československého studentstva byl „žid H. Stein“.²⁵ V kontextu diskusí o setrvání teologické fakulty na univerzitě stojí za pozornost závěr tohoto článku, kde bylo uvedeno: „Nám, upřímně řečeno, nezáleží na tom, je-li pražská fakulta theologická ve svazku universitním čili nic; církev z toho nebude mít žádnou škodu, bude-li z university vyloučena, poněvadž nic nezískává jsouc v ní. Proti čemu se rozhodně opíráme, je nesmyslné žvanění o svobodě bádání, nevědeckosti theologického učení atd.“²⁶

Je dobré si uvědomit, že tehdejší výtky vůči svobodě bádání na katolické teologické fakultě se mohly docela dobře odkázat na dobový boj proti tzv. modernismu, který v katolické církvi probíhal v době pontifikátu papeže

21 Zprávu Venkova z 6. července 1917 citovaly zprávy v Národních listech. Viz Denní zprávy. Úžasnou věc, *Národní listy* 57/184 (7. 7. 1917), 4.

22 „Ale není na snadě dohad, že ministerstvo zde nejednalo jen z úřední povinnosti, nýbrž trochu aspoň též v zájmu církve? Ne čistě jen s hlediska práva universitního celku, nýbrž z části též podle přání jistých kruhů? Leckterý zjev z posledních dob – některé jsme registrovali již i zde – nasvědčuje tomu, že tento dohad není tak docela vzat ze vzduchu. V tom případě by protest studentstva proti vnějšímu vlivu úřadu jinak jistě oprávněného byl v podstatě zas protestem proti církvi.“ Viz *Po životě náboženském a církevním*. Proti teologickému rektorátu na pražské univerzitě, *Naše doba* 24/10 (1916–1917), 794.

23 Tamtéž, 793.

24 „Jest arci příznačno, že co máme z historie českého náboženství vědeckého, nepochází z pera odborných pracovníků teologické fakulty.“ Tamtéž, s. 794.

25 Dominik Pecka, Proti rektoru – theologovi, *Museum* 52 (1918), 45–48.

26 Tamtéž, s. 48

Pia X. (1903–1914).²⁷ Např. červencový článek v Národních listech citoval pasáž z motu propria papeže Pia X. z roku 1910, ve kterém se vyžadovalo, aby bylo „beze všeho ohledu“ zabráněno v přístupu k učitelským úřadům všem, kdo jsou „jakýmkoliv způsobem“ proniknutí modernismem.²⁸ Mimochodem toto motu proprio zavádělo proslulou antimodernistickou přísahu, kterou museli až do roku 1967 skládat všichni učitelé, kněží a držitelé církevních úřadů v katolické církvi.²⁹ „Toto jest ideál vysoké školy, jehož nositeli jsou příslušníci fakulty theologické;“ pokračoval článek v Národních listech, podle kterého byla fakulta theologická s ostatní univerzitou spjata „jen svazkem formálním“.³⁰ Studentstvo se svým protestem proti volbě rektora-teologa podle autora článku jen snažilo, aby došlo i k formálnímu oddělení theologické fakulty: „To, že z té fakulty rektor volen nebyl, považovalo za první krok vedoucí k cíli, ke kterému se dospěti musí.“³¹

Protesty proti zvolenému rektorovi-teologovi utichly v době prázdnin a na podzim roku 1917 se pro jistotu nový rektor ujal úřadu zcela v tichosti bez inaugurace, aby nebyla dána záminka k dalším protestům studentů.³² Zároveň se jednalo o posledního teologa v čele české univerzity v Praze. Je zřejmé, že atmosféra na české univerzitě v Praze byla naladěna proti theologické fakultě již před vznikem Československé republiky.

2. Návrh na vyloučení theologických fakult a požadavek na zřízení samostatné evangelické theologické fakulty v Praze (1918–1919)

V tomto kontextu jistě nepřekvapí, že jedním z prvních návrhů, které zazněly hned druhý den zasedání nově konstituovaného Revolučního národního shromáždění dne 15. listopadu 1918, byl návrh profesora filozofické fakulty a poslance za Československou stranu socialistickou Františka Krejčího (1858–1934), který zněl: „Theologické fakulty buďtež osamo-

²⁷ K dějinám modernismu přehledně viz Claus Arnold, *Malé dějiny katolického modernismu*, Praha: Vyšehrad, 2014.

²⁸ Theolog rektorem, *Národní listy* 57/186 (9. 7. 1917), 3.

²⁹ Jednalo se o motu proprio Sacrorum Antistitum z 1. září 1910 viz Claus Arnold, *Malé dějiny katolického modernismu*, 112–114. Český překlad viz Sv. Otec Pius PP. X., *Motu proprio „Sacrorum Antistitum“, jímž dány jsou zákony proti modernismu*, Stará Říše na Moravě: A. L. Stříž, 1911.

³⁰ Theolog rektorem, *Národní listy* 57/186 (9. 7. 1917), 3.

³¹ Tamtéž.

³² Denní zprávy. Rektor pražské university bez instalace? *Národní listy* 57/294 (26. 10. 1917), 4.

statněny a vybaveny ze svazku s ostatními fakultami jako samostatné, autonomní státní ústavy se všemi právy (jmenování doktorů) a privilegii universit.“³³

Když o necelé dva týdny později, dne 26. listopadu 1918, předložil novinář a poslanec za Českou státoprávní demokracii Jan Herben (1857–1936) návrh na zřízení bohoslovecké fakulty evangelické v Praze, vzal tento požadavek v úvahu. Jeho návrh ohledně podoby nové fakulty zněl: „Budiž zřízena jako samostatný, autonomní ústav se všemi právy a výsadami, kterých požívala dosavadní fakulta vídeňská.“³⁴

O „samostatné evangelické fakultě“ mluvila také rezoluce generálního sněmu českých evangelíků z prosince roku 1918. Na sněmu o potřebě zřízení vlastní „samostatné evangelické fakulty v Praze“ referoval dne 18. prosince 1918 Jindřich Hrozný (1885–1952), mladší bratr slavného orientalisty Bedřicha Hrozného (1879–1952).³⁵

Ještě před projednáním zákona o evangelické teologické fakultě v dubnu 1919 se v Národním shromáždění odehrály dva střety týkající se teologických fakult.³⁶ K prvnímu došlo dne 28. ledna 1919, když při projednávání zákona o zřízení druhé české univerzity v Brně požádal poslanec Československé strany lidové a pozdější olomoucký arcibiskup Antonín Cyril Stojan (1851–1923), aby byla při univerzitě zřízena jako pátá fakulta, fakulta teologická, která by vznikla z dosavadního teologického ústavu při brněnském diecézním semináři. Druhý střet o vědeckosti teologie a teologických fakult proběhl v souvislosti s projednáváním rovněž Stojanova návrhu na změnu názvu olomoucké teologické fakulty na „Cyrillo-Metodějskou fakultu“, který předložil dne 11. března 1919. Hlavními protagonisty obou sporů byli už zmíněný František Krejčí a poslanec Československé strany lidové a pozdější pražský arcibiskup František Kordač (1852–1934).

33 Tisk č. 13/1918–1920 z 15. listopadu 1918. *Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna* [online], [cit. 10. 11. 2019], dostupné z: http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t0013_00.htm.

34 Jan Herben už ve svém návrhu doporučil, aby byl jeho návrhem pověřen školský výbor, který by jej projednal společně s návrhem Františka Krejčího (tisk 13) o bohosloveckých fakultách. Tisk č. 89/1918–1920 z 20. listopadu 1918. *Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna* [online], [cit. 10. 11. 2019], dostupné z: http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t0089_00.htm.

35 *Ustavující generální sněm Českobratrské církve evangelické, konaný v Praze 17. a 18. prosince 1918*. Praha: Nákladem Synodního výboru českobratrské církve evang., 1919, 49–52.

36 K oběma diskusím o teologických fakultách v Národním shromáždění viz Martin Vaňáč, Teologická fakulta součástí Univerzity Karlovy, in: Petr Gallus – Petr Macek (eds.), *Teologická věda a vědecká teologie*, Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2006, 9–15.

Přičlenění teologické fakulty k brněnské univerzitě odmítl František Krejčí mimo jiné s odkazem na připravovaný návrh školského výboru na vyloučení teologické fakulty z pražské univerzity. S odvoláním na „převážnou většinu duševních pracovníků českých“ zopakoval, že teologická fakulta nepatří na moderní univerzitu, protože není „institucí, sloužící zájmům čistého vědeckého bádání, nýbrž je to učiliště budoucích kněží, tedy sluhů určité náboženské církve“. Svoji řeč zakončil v té době poměrně rozšířeným heslem, že když jsme se dovedli osvobodit od Vídně, bylo by naše osvobození nedokonalé, kdybychom se taky neosvobodili od Říma.³⁷ Na obranu teologie naopak promluvil František Kordač. Přestože se podle Ferdinanda Peroutky jednalo o „nejučenější řeč, jakou Národní shromáždění do té doby i po ní slyšelo“, Stojanův návrh byl odmítnut a brněnská univerzita byla zřízena bez teologické fakulty.³⁸

Za zmínku stojí skutečnost, že proti teologickým fakultám na univerzitě v první debatě vystoupil také botanik a poslanec za Českou státoprávní demokracii (podobně jako Jan Herben) Bohumil Němec (1873–1966), tehdy ještě z filozofické fakulty.³⁹ V závěru své řeči zmínil myšlenku, která se v diskusích kolem teologických fakult později několikrát vrátila: „Kdybychom přistoupili k tomu, že by měla snad býti na universitě brněnské zřízena také theologická fakulta a sice fakulta katolická, neboť o tu zde přece jde, pak právem by se toho dožadovali také naši evangelíci, aby při té universitě zřízena byla evangelická fakulta, aby tam byla rabínská škola a konečně i jiná vyznání, pokud jsou organisována, by se mohla domáhati, aby tam byly zřízeny pro ta vyznání takové ústavy a oddělení, kde by se vychovávalo jejich kněžstvo.“⁴⁰

³⁷ Tamtéž, 11.

³⁸ Tamtéž.

³⁹ V roce 1919/20 byl Bohumil Němec děkanem filozofické fakulty. Po zřízení přírodovědecké fakulty se stal prvním rektorem české univerzity z této fakulty v roce 1921/22.

⁴⁰ „Ale myslím, že ta theologická fakulta de facto nepatří dobře nyní již do svazku té university. Jest-li tam ještě je, pak jest to zbytek z dávno uplynulých dob. Řeknu to otevřeně, jsem přesvědčen, že to bude lépe pro theologickou fakultu, když nebude ve spojení s ostatními fakultami světskými, bude svobodnější a bude moci lépe sloužiti svým konkrétním účelům. Když zakládáme novou universitu, pak jest naší povinností, abychom ten starý přežitek nepřeváděli do věci nové. Vážené shromáždění, já, ačkoli jsem přihlášen, že budu mluviti proti, budu hlasovati pro to, aby universita na Moravě byla v tom ohledu pokrokovou, že by neměla theologické fakulty. Ovšem, že při tom přejí všem vyznáním a všem, kteří dovedou věřit, svobodu do té míry, aby si těch ústavů pro výchovu kněží zřídili, kolik jich skutečně potřebují, ale ne na universitě. Prosím, aby ta theologická fakulta nebyla dávana, poněvadž o tom nemůže býti sporu, že jest to vědecký, badatelský a vyučovací základ docela jiný než základ všech ostatních fakult světských.“ Stenoprotokoly 22. schůze, 28. ledna 1919. *Společná*

Aktéry parlamentních debat připomínám jmenovitě proto, že zvláště v případech odpůrců teologické fakulty šlo o akademiky, kteří se později účastnili diskuse v rámci univerzity.

3. Personální problém se zřízením Husovy československé bohoslovecké fakulty (1919)

Debatami o teologii byli již poslanci unaveni, takže schválení zákona o zřízení Husovy československé bohoslovecké fakulty proběhlo dne 8. dubna 1919 poměrně hladce. Nakonec i včetně jména Husova, o které se zasadil poslanec Jan Herben.⁴¹

Domnívám se, že instituční samostatnost nakonec poněkud ulehčila vznik evangelické fakulty, které se tak mohlo vyjít o trochu víc vstříc. Kromě problémů s nalezením vhodných prostor stál totiž před komisí, pověřenou přípravnými pracemi spojenými se zřízením fakulty, problém s jejím personálním obsazením.⁴² Tento problém zmiňoval již Jindřich Hrozný na generálním sněmu českých evangelíků v prosinci 1918: „Poněvadž nebylo české evangelické fakulty, nebylo doposud ani vědecké práce theologické. Scházelo prostředí, v němž by bylo lze vědecky pracovat, nebylo tu žádných zkušeností a tradic ve vědecké práci, na něž by bylo lze navázati a nebylo tu ani prázdně i peněžních prostředků, nutných k zdárné práci vědecké. Každý jednotlivec pracoval sám, beze styku a každá generace začínala znova, poněvadž nemohla navázat na práci generace předchozí.“⁴³ Kromě toho Hrozný citoval i otázky profesora vídeňské evangelické fakulty, církevního historika Georga Loesche (1855–1932):

česko-slovenská digitální parlamentní knihovna [online], [cit. 10. 11. 2019], dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/stenprot/022schuz/s022012.htm>.

41 Viz Vaňáč, Teologická fakulta součástí Univerzity Karlovy, 15–18.

42 Referentem ministerstva školství a národní osvěty pro evangelickou teologickou fakultu byl jmenován historik Kamil Krofta (1876–1945). Synodní výbor ČCE pověřil starostí o fakultu dne 23. dubna 1919 Ferdinanda Hrejsu. Dne 3. května 1919 byla jmenována při ministerstvu komise pro Husovu fakultu jako poradní výbor pro otázky souvisejícími s přípravou fakulty. Viz Ferdinand Hrejsa, Prvé desetiletí Husovy fakulty, in: *Sborník k prvnímu desetiletí Husovy fakulty 1919/20–1928/29*, Praha 1930, 6. Členové komise, zřízené výnosem ministerstva školství a národní osvěty č. 18.766 z 3. 5. 1919, byli: předseda Kamil Krofta, univerzitní prof. Rudolf Dvořák, evangelický superintendent Ferdinand Hrejsa, univerzitní profesor Bedřich Hrozný, církevní rada Bedřich Molnár, profesor Gustav Adolf Skalský a univerzitní profesor Emil Smetánka. Viz *Věstník Synodního výboru Českobratrské církve evangelické* 1/3 (říjen–prosinec 1919), 44. Složení komise viz též *Výchova a školství, Národní listy* 57/119 (21. 5. 1919), 4. Komise existovala i během prvního roku existence fakulty a podílela se spolu s profesory na rozhodování o záležitostech fakulty až do řádné volby děkana v říjnu 1920.

43 *Ustavující generální sněm Českobratrské církve evangelické*, 50.

„Máte pro českou fakultu docenty?“ „Máte bohoslovecké knihy v češtině vydány?“⁴⁴

Komise pro přípravu zřízení fakulty navrhla obsazení tří stolic, resp. kateder.⁴⁵ Prvním jmenovaným profesorem fakulty byl 28. května 1919 Gustav Adolf Skalský (1857–1926), profesor praktické teologie na evangelické teologické fakultě ve Vídni, který byl 20. října 1919 pověřen správou děkanství nové fakulty. Volba prvního českého profesora vídeňské fakulty byla celkem logickým krokem, problémem bylo pouze jeho chatrné zdraví. Druhý jmenovaným profesorem byl 25. srpna 1919 profesor církevních dějin Ferdinand Hrejsa (1867–1953), farář u Salvátora v Praze, kde našla fakulta azyl trvající až do května roku 1920. Hrejsa byl zároveň posledním superintendentem bývalé církve augsburského vyznání v Čechách (1917–1921), studoval teologii ve Vídni, Vratislavi a v Erlangen, na vídeňské evangelické teologické fakultě získal v roce 1910 doktorát z teologie.⁴⁶

Pro obor Nového zákona byl vybrán František Žilka (1871–1944), farář v Mělníku, který v devadesátých letech 19. století studoval teologii a filozofii ve Vídni (1890–1892), v Halle (1892–1894), Edinburghu (1894/1895) a Lausanne (1895/1896). Ze všech tří navrhovaných profesorů disponoval Žilka největšími jazykovými znalostmi a byl považován za muže „širokého a světového rozhledu“,⁴⁷ ale pro akademickou práci mu scházel doktorát. Zřejmě proto se o něm nejdřív uvažovalo jen jako o suplentovi. Na druhé schůzi přípravné komise dne 8. července 1919 však zástupce ministerstva Kamil Krofta sdělil, že pro jmenování Žilky profesorem není doktorátu třeba.⁴⁸ Navíc měl informace, že se pařížská evangelická teologická fakulta chystá Žilkovi udělit čestný doktorát a samotný Žilka hodlal do konce července předložit k posouzení práci, na jejímž základě by mohl být jmenován profesorem. Práci předložil a čestný doktorát z Paříže nakonec získal, stejně jako později ve třicátých letech další tři čestné doktoráty na teologických fakultách ve francouzském Montpellier (1934), ve skotském Edinburghu (1935) a v lotyšské Rize (1938).⁴⁹ Jmenován profesorem

⁴⁴ Tamtéž, 51.

⁴⁵ Viz Hrejsa, Prvé desetiletí Husovy fakulty, 6.

⁴⁶ Podle Františka M. Bartoše vedla Hrejsu k získání doktorátu mimo jiné naděje, „že se podaří vymoci povolení bohoslovecké fakulty“. Viz František M. Bartoš, Pětaosmdesátka profesora Ferdinanda Hrejsy, *Český bratr* 28/1 (1952), 10.

⁴⁷ Ferdinand Hrejsa, Profesor dr. František Žilka, *Český bratr* 8/6 (1931), 162–164.

⁴⁸ Zápis z II. schůze poradní komise pro zřízení evangelické teologické fakulty z 8. července 1919 je přílohou spisu ministerstva školství a národní osvěty č. 37543/19, viz Národní archiv, fond Ministerstvo školství, 1918–1949 (dále jen NA, fond MŠ), k. 1098.

⁴⁹ Zpráva o udělení čestného doktorátu evangelickou teologickou fakultou v Paříži Žilkovi dne 11. července 1919 viz Osobní, *Kostnické jiskry* 1/32 (7. 8. 1919), 128. Stručné zprávy o čestných doktorátech: Montpellier viz Čestný doktorát bohosloví, *Český bratr* 11/12

byl 27. října 1919, což bylo fakultě oznámeno ministerstvem 6. listopadu 1919.⁵⁰ Jednalo se o jeden z důvodů, proč fakulta nezahájila svoji činnost 1. října 1919, jak bylo původně plánováno, ale až skromnou interní slavností v sobotu 8. listopadu 1919 v 10 hodin dopoledne v přednáškovém sále, jak nazývala sakristii, v Praze u Salvátora.⁵¹ Bylo to v den 299. výročí bitvy na Bílé Hoře.

Když přílišnou skromnost zahajovací slavnosti s opominutím „evangelické veřejnosti“ v Kostnických jiskrách kritizoval Antonín Boháč, odpověděl jménem fakulty Gustav Adolf Skalský v tom smyslu, že slavnostní zahájení akademického rázu bude spojeno až s inaugurací děkana, kterého bude možné zvolit až poté, co bude mít fakulta pět profesorů.⁵²

To se podařilo během následujícího roku, tj. v roce 1920.⁵³ Mimořádný profesorem systematické teologie byl jmenován Josef Hromádka 18. dubna 1920, krátce poté, co v únoru získal na filozofické fakultě doktorát.⁵⁴ Mimořádným profesorem Starého zákona byl v srpnu 1920 jmenován farář z Libštátu, Slavomil Daněk, na kterého synodní výbor upozorňoval fakultu ještě před jejím otevřením.⁵⁵ Daněk získal doktorát na filozofické fakultě už v červnu 1917.⁵⁶ V prvním roce existence fakulty byla výuka

(1934), 268; Edinburgh viz Čestným doktorem bohosloví, *Český bratr* 12/4 (1935), 97; Riga viz Čestný doktorát, *Český bratr* 15/4 (1938), 97.

50 Spolu s oznámením o jmenování Františka Žilky profesorem Nového zákona vrátilo ministerstvo předloženou práci. Viz informace o došlých přípisech v protokolu z I. zasedání prof. sboru Husovy československé evangelické fakulty bohoslovecké v Praze z 21. listopadu 1919. Viz Spisovna ETF, Zápisy schůzí prof. sboru 1919–1939, k. 45.

51 Zpráva v Kostnických jiskrách z konce října informovala, že přednášky budou zahájeny až po 1. listopadu: „Příčinu, proč se tak dosud nestalo, dlužno hledati jednak v překážkách, na něž umístění fakulty naráželo, jednak v tom, že jmenování třetího profesora fakulty dosud nebylo uveřejněno, což se však stane v nejbližších dnech. Hned na to bude s přednáškami započato. Určitý den jejich zahájení bude ještě oznámen.“ Viz Z Husovy evang. bohosl. fakulty, *Kostnické jiskry* 1/44 (30. 10. 1919), 175. Ke studiu bylo zapsáno 31 posluchačů, z toho 14 řádných a 17 mimořádných. Viz Hrejsa, Prvé desetiletí Husovy fakulty, 7.

52 Viz Antonín Boháč, Několik slov Husově evang. fakultě bohoslovecké, *Kostnické jiskry* 1/46 (13. 11. 1919), 183. Odpověď Gustava A. Skalského viz Husova evang. fakulta bohoslovecké, *Kostnické jiskry* 1/48 (27. 11. 1919), 191.

53 K prvnímu roku existence fakulty viz Hrejsa, Prvé desetiletí Husovy fakulty, 7.

54 Josef Hromádka předložil disertaci „Ústřední problémy dnešní filosofie náboženství“, promován byl 12. února 1920. Viz Archiv UK, fond Matriky UK, Matrika doktorů české Karlo-Ferdinandovy univerzity / Univerzity Karlovy IV. (1917–1921), 1714.

55 Synodní výbor Českobratrské církve evangelické žádal přípisem z 5. listopadu 1919, aby při obsazování katedry Starého zákona byl brán zřetel na Slavomila Daňka. Viz informace o došlých přípisech v protokolu z I. zasedání prof. sboru Husovy československé evangelické fakulty bohoslovecké v Praze z 21. listopadu 1919. Viz Spisovna ETF, Zápisy schůzí prof. sboru 1919–1939, k. 45.

56 Slavomil Daněk předložil disertaci „Posvátné stromy ve Starém zákoně“, promován byl 28. června 1917, tj. v den stávk studentů proti rektorovi-teologovi. Viz Archiv UK, fond

Starého zákona řešena přednáškami profesora klínopisného studia a dějin starého Orientu na filozofické fakultě Bedřicha Hrozného, na jehož výuku studenti docházeli na univerzitu.

V květnu 1920 se fakulta přestěhovala do uvolněných místností arcibiskupského semináře v Klementinu. Děkan fakulty byl zvolen 1. října 1920 a k slavnostní inauguraci došlo 25. listopadu 1920 za účasti prezidenta republiky Tomáše G. Masaryka a ministra školství a národní osvěty Josefa Šusty.⁵⁷ Tím se završil proces ustavení nové samostatné fakulty se všemi náležitostmi. Ponechme stranou, že bylo potřeba vypracovat různé předpisy (např. promoční řády) a že fakultě ještě dlouho chyběly odznaky akademických hodností.⁵⁸

4. Pokusy o přivtělení Husovy československé bohoslovecké fakulty k Univerzitě Karlově před druhou světovou válkou

Složitým a zdlouhavým jednáním v akademickém senátu Karlovy univerzity o možném přivtělení Husovy fakulty jsem se věnoval již v minulosti.⁵⁹ V následujícím textu budou jen ve stručnosti připomenuty některé skutečnosti a budou doplněny o poznatky ze studia archivního materiálu ministerstva školství a národní osvěty.

První fáze diskusí a opakovaných vyjádření jednotlivých fakult, která se ještě Husovy fakulty netýkala, byla zakončena usnesením ze dne 8. dubna 1921, ve kterém se akademický senát Karlovy univerzity vyslovil pro odstavbu teologických fakult (v poměru hlasů 11:4).⁶⁰ Pravděpodobně v reakci na toto rozhodnutí a především před chystaným projednáváním

Matriky UK, Matrika doktorů české Karlo-Ferdinandovy univerzity / Univerzity Karlovy IV. (1917–1921), 1528.

57 Zpráva o inauguraci prvního děkana s jeho projevem vyšla tiskem viz Skalský, *Inaugurace prvního děkana*.

58 Teprve v akademickém roce 1926/27 schválilo ministerstvo školství a národní osvěty žádost profesorského sboru o pořízení talárů a baretů pro děkana a proděkana Husovy fakulty. Viz spis č. 4678/1927, NA, fond MŠ, k. 1098. Žádost o pořízení akademického řetězu pro děkana a proděkana fakulty z 10. prosince 1931 byla ministerstvem odložena „na dobu pozdější“ viz spis č. 179.852/1931, NA, fond MŠ, k. 1098. O insigniích jednala fakulta s ministerstvem např. v letech 1935–1936 viz Ústřední archiv ČCE, fond Husova československá evangelická bohoslovecká fakulta 1919–1944 (1981), Spisy, složka Insignie pro Husovu fakultu 1935–1936.

59 Martin Vaňáč, Husova československá evangelická fakulta bohoslovecká a Univerzita Karlova do roku 1939. *Teologická reflexe* 7/2 (2001), 132–154. Vaňáč, Teologická fakulta součástí Univerzity, 7–34.

60 Jednání jednotlivých fakult a akademického senátu univerzity inicioval výše zmíněný návrh Františka Krejčího z listopadu 1918 na vyloučení teologické fakulty z univerzity

otázky teologických fakult v Národním shromáždění vypracoval profesorský sbor Husovy fakulty hned v dubnu 1921 memorandum, které zaslal akademickému senátu Karlovy univerzity (dne 28. dubna 1921).⁶¹ O týden později zaslal profesorský sbor své vyjádření k záležitosti přiřčení fakulty k univerzitě také kulturnímu výboru Národního shromáždění (6. května 1921).⁶² Podle vyjádření určeného kulturnímu výboru se téma „poměr universit k fakultám bohosloveckým“ sice týkalo v první řadě katolických fakult, ale nepřímo se dotýkalo i Husovy fakulty. Úsilí o oddělení teologických fakult od univerzitního života považoval profesorský sbor Husovy fakulty „v zájmu vědy za velice povážlivý zjev“: „Jsme přesvědčeni, že právě v jejím zajmu je, aby fakulty bohoslovecké a především evangelické byly co možná v nejtěsnějším spojení s universitou.“⁶³ V textu bylo dále uvedeno, že má-li být univerzita „pěstitelkou souboru duchovních věd“, nemůže opominout studium náboženského života. Zvláště když na filozofické fakultě schází katedry dějin nebo filozofie náboženství, je teologická fakulta nutností.⁶⁴ Text s odkazem na organizační statut fakulty zdůraznil, že hlavním úkolem Husovy fakulty je pěstovat vědu a všichni profesori „jsou zcela volni ve svém přesvědčení a nejsou nikým a nijak obmezováni ani zavazováni odchylovati se od vědeckého postupu“.⁶⁵ Je sice pravdou, připouštěl text, že na katolické teologické fakultě je povolávání profesorů závislé na církevním vlivu a „volnost vědeckého přesvědčení“ je částečně omezena, přesto je v zájmu univerzity, samotné katolické teologické fakulty i státu, aby zůstala ve svazku univerzity. Jednak v mnohém úspěšně pracuje na poli vědy, jednak jí těsnější spojení s univerzitním životem pomůže k odpoutání od vlivů mimovědeckých, církevních.⁶⁶ S ohledem na výše zmíněné spory ohledně volby rektorů z teologických fakult je zají-

a žádost kulturního výboru Národního shromáždění o dobrozdání k této otázce z listopadu 1919. Viz Vaňáč, Teologická fakulta součástí Univerzity, 19–21.

61 Podle zápisu z porady prof. sboru Husovy fakulty z 30. června 1921 zaslala fakulta memorandum prof. sboru v záležitosti přiřčení fakulty k univerzitě akademickému senátu dne 28. dubna 1921, č. 221. Viz Spisovna ETF, Zápisy schůzí prof. sboru 1919–1939, k. 45.

62 Podle zápisu z porady prof. sboru Husovy fakulty z 30. června 1921 byl přípis v záležitosti přiřčení fakulty k univerzitě odeslán kulturnímu výboru Národního shromáždění dne 6. května 1921 (č. 239). Dne 17. května 1921 zaslala fakulta otisk memoranda o přiřčení fakulty k univerzitě senátorovi za Republikánskou stranu zemědělského a malorolnického lidu (agrárníky) a evangelickému faráři v Jasenné Otmaru Hrejsovi (1866–1946). Viz Spisovna ETF, Zápisy schůzí prof. sboru 1919–1939, k. 45. Text adresovaný kulturnímu výboru je součástí spisu ministerstva školství a národní osvěty č. 45765/23. Viz NA, fond MŠ, k. 1099.

63 Text adresovaný kulturnímu výboru z 6. května 1921, 2.

64 Tamtéž.

65 Tamtéž, 3.

66 Tamtéž, 3–4.

ává zmínka o nesrovnalostech, které by mohly vzniknout při existenci dvou teologických fakult a které se týkaly jejich zastoupení v akademickém senátu a při volbě rektora: „Poněvadž pak počet posluchačů a profesorů fakult bohosloveckých je poměrně daleko skrovnější než na fakultách ostatních, jest naprostá rovnost práv bohosloveckých fakult s ostatními fakultami v těchto směrech vlastně zřejmou nespravedlností.“⁶⁷

Akademický senát univerzity se memorandem Husovy fakulty zabýval na svém zasedání dne 13. května 1921.⁶⁸ S ohledem na neustálý odklad odluhy teologických fakult se rektor František Mareš (1857–1942) z lékařské fakulty vyslovil pro možné přičlenění Husovy fakulty k univerzitě s tím, že později by mohla vzniknout jedna teologická fakulta o dvou odděleních, katolickém a evangelickém. Také děkan právnické fakulty Jan Kapras (1880–1947) se vyslovil pro dočasné připojení Husovy fakulty, tj. do doby provedení odluhy teologických fakult od univerzity, což podpořili děkan katolické teologické fakulty Alois Soldát (1862–1952) a proděkan právnické fakulty Václav Hora (1873–1959). Naopak proti připojení Husovy fakulty k univerzitě se vyslovil profesor geologie a paleontologie Filip Počta (1859–1924) z přírodovědecké fakulty, děkan přírodovědecké fakulty a profesor matematiky Karel Petr (1868–1950) a proděkan filozofické fakulty, historik Václav Novotný (1869–1932). Po krátké diskusi byla přijata dvě usnesení: Jednak, že Akademický senát trvá na předchozím rozhodnutí o odluce teologické fakulty od univerzity (8:4). A za druhé, že do provedení této odluhy nemá námitek proti přičlenění Husovy fakulty (11:2).⁶⁹

To povzbudilo Husovu fakultu, aby se obrátila na ministerstvo školství a národní osvěty v Praze. Ve fakultních zápisech zmiňovanou první žádost, kterou ministerstvu v polovině června 1921 osobně doručili prof. Hrejsa s prof. Žilkou, jsem v archivních fondech ministerstva nenašel.⁷⁰ Obsahují až žádost Husovy fakulty z 25. listopadu 1921 (č. 239), ve které profesorský sbor s odkazem na kladné stanovisko akademického senátu žádá o vypra-

⁶⁷ Text navrhoval větší zastoupení fakult s větším množstvím profesorů v akademickém senátu a opuštění vázanosti na pořadí fakult v případě volby rektora. Tamtéž, 4.

⁶⁸ O jednání akademického dne 13. května 1921 na základě protokolu z jednání viz Vaňáč, Teologická fakulta součástí Univerzity, 22.

⁶⁹ Toto rozhodnutí akademického senátu sdělil rektorát univerzity Husově fakultě přípisem č. 1947/21 z 19. května 1921, který došel na fakultu 25. května 1921 (pres. č. 221). Viz zápis z porady prof. sboru Husovy fakulty z 30. června 1921. Spisovna ETF, Zápisy schůzí prof. sboru 1919–1939, k. 45.

⁷⁰ Podle zápisu z porady prof. sboru Husovy fakulty z 30. června 1921 se fakulta obrátila na ministerstvo v záležitosti přičlenění fakulty k univerzitě přípisem č. 295/21 z 14. června 1921, který podle poznámky osobně předložili prof. dr. Hrejsa a prof. dr. Žilka. Spisovna ETF, Zápisy schůzí prof. sboru 1919–1939, k. 45.

cování návrhu připojení fakulty k univerzitě.⁷¹ Úředník ministerstva sice ke spisu poznamenal, že by bylo vhodné si od akademického senátu vyžádat podrobnější zprávu, ale rok a půl ministerstvo zřejmě nic nepodniklo.⁷²

Zde je namístě připomenout, že v důsledku politické krize došlo během roku 1921 k politickým změnám, které výrazně ovlivnily celou diskusi jak o odluce teologických fakult od univerzity, tak celkově církví od státu.⁷³ Zástupce Československé strany lidové Jan Šrámek se totiž stal součástí tzv. Pětky, tedy neformálního uskupení složeného z šéfů politických stran, kteří do začátku roku 1926 určovali chod vlády.⁷⁴ Lidovci se zároveň od září 1921 stali součástí tzv. všennárodní koalice a vládní stranou. Tudíž v rámci politické stability nebylo záhodno otevírat toto téma, které lidovci zásadně odmítali. Svoji roli hrály rovněž rozvíjející se diplomatické vztahy s Vatikánem a jejich důležitost při úpravě církevních poměrů v republice.⁷⁵

Teprve žádost Husovy fakulty o podporu jejich memoranda, zasláná Kanceláři prezidenta republiky v lednu 1923, která dorazila na ministerstvo v únoru 1923, zřejmě rozhýbala stojaté vody.⁷⁶ Ministerstvo se téměř okamžitě, dne 23. února 1923, obrátilo na akademický senát univerzity

71 Viz spis ministerstva školství a národní osvěty č. 116.779/21. NA, fond MŠ, k. 1098. Tuto žádost podle poznámky v zápisu porady prof. sboru Husovy fakulty z 2. prosince 1921 doručili profesori Hrejsa a Žilka osobně ministroví. Viz Spisovna ETĚ, Zápisy schůzí prof. sboru 1919–1939, k. 45.

72 Na rukou psané žádosti Husovy fakulty z 25. listopadu 1921 je razítko ministerstva školství a národní osvěty z 28. listopadu 1921 a přiděleným čj. 116.779. Připsaná poznámka o postoupení IV. oddělení k vyřízení je datována až 16. listopadu 1922. Žádost akademickému senátu k předložení stanoviska byla ministerstvem odeslána až 23. února 1924. Viz spis ministerstva školství a národní osvěty č. 116.779/21. NA, fond MŠ, k. 1098. V archivním fondu ministerstva školství a národní osvěty se nachází i další memorandum Husovy fakulty z 19. prosince 1922, č. 865, které je až na minimální úpravy totožné s již zmíněným textem odeslaným kulturnímu výboru Národního shromáždění dne 6. května 1921 (č. 239). Viz spis č. 36.862/1924. NA, fond MŠ, k. 1098.

73 K jednáním o odluce církví od státu viz Miloslav Pospíchal, *Pokus o odluku církve od státu po vzniku ČSR*, in: *Acta universitatis Palackianae Olomucensis. Facultas philosophica. Historica 20 (= Sborník prací historických)*, Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1979, 69–88.

74 Ke vzniku tzv. Pětky viz Antonín Klimek, *Velké dějiny země Koruny české, sv. 13, 1918–1929*, Praha: Paseka, 2000, 227–234.

75 K problematice odluky ve světle československo-vatikánských vztahů viz Michal Pehr – Jaroslav Šebek, *Československo a Svatý stolec: od nepřátelství ke spolupráci (1918–1928). I. Úvodní studie*, Praha: Masarykův ústav a Archiv Akademie věd ČR, 2012, 46–63.

76 Opis žádosti Husovy fakulty prezidentovi z 15. ledna 1923, č. 36 a žádost Kanceláře prezidenta republiky ze 14. února 1923, č. D 329/23, v němž se ministerstvo žádá o sdělení stanoviska „a co hodlá zařadit“ viz spis ministerstva č. 36.862/1924. NA, fond MŠ, k. 1098. Ve své starší práci jsem vycházel pouze z archivního materiálu akademického senátu UK, kde bylo uvedeno, že Husova fakulta žádala o připojení k univerzitě až v roce 1923. Teprve na základě archivního materiálu ministerstva školství a z jednání prof. sboru Husovy

s žádostí o vyjádření k připojení Husovy fakulty a v opakovaných intervalech urgovalo vyřízení této žádosti.⁷⁷ Další rok trvalo, než se vyslovilo všech pět fakult, přičemž tři byly proti přijetí Husovy fakulty (právnícká fakulta, filozofická fakulta a přírodovědecká fakulta) a dvě pro (teologická fakulta, lékařská fakulta).⁷⁸ Na zasedání akademického senátu 14. března 1924 bylo přijato stanovisko „zásadně proti“, přičemž bylo zrušeno předchozí vstřícné rozhodnutí z 13. května 1921 s odůvodněním, že bylo přijato bez vyjádření jednotlivých fakult.⁷⁹

Jen pro úplnost dodávám, že v roce 1937 se uskutečnil ještě jeden pokus, který vedl ke stejnému výsledku. Profesori Husovy fakulty vypracovali v únoru 1937 nové memorandum, ve kterém důvody pro přivtělení fakulty shrnuli do pěti okruhů: *důvody formální; důvody kulturní a vědecké; důvody vnitrostátní, které se týkali rovnoprávnosti církví; důvody mezinárodní a důvody historické.*⁸⁰ Složka byla na ministerstvu označena jako „velmi nutné!“ a příslušný úředník k ní připsal poměrně optimistickou poznámku: „Státně politické poměry se podstatně změnily a doba pro přivtělení Husovy fakulty zdá se býti vhodnou.“⁸¹

Návrh opět ztroskotal na postoji fakult české univerzity. Z pěti fakult se tři vyjádřily proti (právnícká fakulta, filozofická fakulta a přírodovědecká fakulta), jedna byl pro (teologická fakulta) a lékařská fakulta se usnesla, že se nevyslovuje zásadně proti.⁸² Na zasedání akademického senátu 18. června 1937 se v konečném a tajném hlasování usnesl setrvat na předchozím odmítavém vyjádření ze 13. března 1924.⁸³

fakulty je zřejmé, že se jednalo o požadavek už z roku 1921. Vaňáč, Teologická fakulta součástí Univerzity, 23.

⁷⁷ Viz hned několik spisů v rámci fondu ministerstva. NA, fond MŠ, k. 1098.

⁷⁸ Stanoviska jednotlivých fakult jsou stručně shrnuta viz Vaňáč, Teologická fakulta součástí Univerzity, 23.

⁷⁹ Tamtéž, 24. Zpráva akademického senátu ze 14. března 1924, č. 1678-sen/23–24 viz spis ministerstva č. 36.862/1924. NA, fond MŠ, k. 1098.

⁸⁰ Viz příloha spisu ministerstva č. 19.232/1937. NA, fond MŠ, k. 1098.

⁸¹ Tamtéž.

⁸² Stanoviska jednotlivých fakult viz Vaňáč, Teologická fakulta součástí Univerzity, 24–25.

⁸³ Konečný výsledek hlasování byl 13:3, 1 se zdržel (tj. odevzdal prázdný lístek). Postoj akademického senátu zněl: „Akademický senát se usnází setrvati na svém rozhodnutí, které učinil v zasedání 13. března 1924, a vyslovuje se opětovně proti včlenění Husovy čl. Bohoslovecké fakulty k universitě Karlově.“ Podle protokolu z jednání viz Vaňáč, Teologická fakulta součástí Univerzity, 26. Zpráva rektorátu univerzity ministerstvu z 3. července 1937 viz spis ministerstva č. 104.774/1937. NA, fond MŠ, k. 1098. Profesorský sbor Husovy fakulty se na základě návrhu prof. Františka Bednáře (1884–1963) usnesl na svém zasedání dne 10. listopadu 1937 vyslovit poděkování za účast v akci o inkorporaci fakulty do svazku univerzity prorektoru prof. Karlu Weignerovi (1874–1937) z lékařské fakulty, proděkanovi právnícké fakulty prof. Václavu Horovi (ten podpořil Husovu fakultu

Kromě uvedených pokusů o přivtělení k univerzitě vyjadřovala Husova fakulta svoji sounáležitost opakovanými žádostmi o přidělení místností v plánované novostavbě univerzitních budov.⁸⁴ Mnohem víc však Husovu fakultu zaměstnávala otázka soužití se studenty z Církve československé, kteří od poloviny dvacátých let tvořili polovinu a později ještě větší procento všech studentů fakulty. Ostatně nová Církev československá velmi záhy usilovala o založení vlastní teologické fakulty, přičemž tato snaha byla státními úřady odmítána mimo jiné s ohledem na nedostatek akademicky kvalifikovaných vyučujících.⁸⁵ Koncem dvacátých let se pozornost soustředila na úsilí o založení Vysoké školy teologické, která měla vzniknout rozšířením stávající Husovy fakulty. Jak upřesnilo společné memorandum synodního výboru Českobratrské církve evangelické, ústřední rady Církve československé a Husovy fakulty ze 7. února 1930, měla mít tato vysoká škola od počátku dvě fakulty: Husovu evangelickou fakultu bohosloveckou a Bohosloveckou fakultu československé církve.⁸⁶ Memorandum zároveň připustilo možnost, že by si v budoucnu i jiné nekatolické církve v Československu mohly pro potřeby svých studentů zřídit svoje fakulty na této škole. Ale ani tento ambiciózní plán nebyl uskutečněn a situace na Husově fakultě se řešila existencí dvou sekcí, jejichž existenci v podstatě celou dobu doprovázely diskuse o nedostatečném obsazení zástupců Církve československé. To je nepochybně zajímavé téma, ale s ohledem na vymezený prostor bude třeba se mu věnovat zase při jiné příležitosti.

5. Závěr

V závěru si dovolím dvě poznámky. První poněkud ironickou. Při studiu dějin teologických fakult si vždy uvědomím, jak komunistický režim v roce 1950 v podstatě „vyřešil“ desetiletí trvající diskuse o teologických fakultách. Vyloučením (katolické) teologické fakulty z univerzity v podstatě realizoval v minulosti opakované požadavky zástupců univerzity i některých politiků. Zároveň tím zrovnoprávnil teologické fakulty různých vyznání. Rozdělením evangelické teologické fakulty na dvě fakulty, tj. Husovu československou bohosloveckou fakultu pro potřeby studentů Církve

už v roce 1921) a prof. Bedřichu Hroznému (1879–1952) z filozofické fakulty. Viz Spisovna ETE, Zápisy schůzí prof. sboru 1919–1939, k. 45.

84 V zápisech ze zasedání profesorského sboru se objevují od roku 1923. K realizaci novostaveb v původním rozsahu však nedošlo. Viz Spisovna ETE, Zápisy schůzí prof. sboru 1919–1939, k. 45.

85 Církev československá řešila podobný problém jako předtím Církev českobratrská evangelická. Viz k tomu řada spisů. NA, fond MŠ, k. 1098 a k. 1099.

86 Memorandum je součástí spisu ministerstva č. 51.554/1937. NA, fond MŠ, k. 1099.

československé a Komenského evangelickou bohosloveckou fakultu pro studenty ostatních protestantských církví v Československu, rovněž „vyřešil“ diskuse o studentech a vyučujících na Husově fakultě.

Druhá poznámka se týká situace teologických fakult po jejich inkorporaci do Univerzity Karlovy v roce 1990. Z prvorepublikových debat vnímám silnou touhu zástupců teologických fakult nebýt uzavřenými církevními učilišti, ale naopak fakultami otevřenými ostatnímu akademickému světu i široké veřejnosti, ochotnými účastnit se odborné vědecké práce a podle možností i mezioborové spolupráce s neteologickými fakultami. Zároveň vnímám silné vědomí, že pro „posílení teologického živlu“ na univerzitě – jak se vyjadřovali v tehdejších diskusích – je potřeba postupovat společně. Důležitost úzké spolupráce vnímali tehdejší teologové navzdory tomu, že v jejich době oficiální ekumenický dialog mezi protestantskými církvemi a katolickou církví ještě neexistoval. Kéž by to bylo povzbuzení pro další činnost teologických fakult na Univerzitě Karlově a pro Evangelickou teologickou fakultu, jejíž prostředí bylo s ohledem na přítomnost studentů a později i učitelů z více církví vždy ekumenicky otevřené.